

ترکان دنیا

ترکان دنیا در وسعتی از سیبری تا بالکان عمدتاً در کشورهای قزاقستان، ازبکستان، قرقیزستان، ترکمنستان، روسیه، چین، جمهوری آذربایجان، افغانستان، ایران، ترکیه، عراق، مولداوی، بلغارستان و غیره زندگی می‌کنند. بنا به لینگواسفر در سال 2000 خانواده زبانهای ترکی، زبان تقریباً 150 میلیون نفر در آسیا و اروپا و شاخه ترکی جنوبی (شامل سه لهجه عمده: ترکی آناتولی، ترکی آذربایجانی و ترکی ترکمنی) زبان اقلاً 98 میلیون نفر در خاورمیانه، قفقاز، آسیای میانه و شبه جزیره بالکان-اروپا بوده است [1]. البته این ارقام بر اساس آمارهای دولتی تدوین شده است و با توجه به اینکه کشورهای مثل چین، ایران، روسیه و غیره، در آمارهای خود، جمعیت ترکان را خیلی کمتر از تعداد واقعی آنها ارایه مدهند؛ لذا به نظر کارشناسان سازمانهای مستقل و بیطرف، آمار حقیقی، میلیون نفر میباشد. در همین سال زبان فارسی (سه لهجه عمده آن: فارسی (ایران)، دری ۲۵۰ - ۳۰۰ ترکان دنیا حداقل بین (افغانستان) و تاجیکی) زبان تقریباً ۴۰ میلیون نفر در خاورمیانه و آسیای میانه بوده است. در حال حاضر 28 لهجه یا زبان ترکی در [مناطق مختلف زبان رسمی مردم بوده و در حدود 20 لهجه یا زبان ترکی دارای کتابت و ادبیات کتبی می باشد] [23] [5]

تاریخ ترکان و زبان ترکی

علاوه بر زبان سومری که در اکثر محافل زبانشناسی به عنوان ریشه زبان ترکی (یا پروترک) مطرح است، مراحل دیگر تکوین زبان ترکی شامل دوران ترکی اولیه (شامل ترکهای هون، بلغار، پچنه ک و خزر) از قبل از میلاد تا قرن ششم میلادی، ترکی قدیم (دوران گوک ترک و اویغورها) از ششم تا هشتم میلادی، ترکی میانه (شامل ترکی مشترک آسیای میانه و ترکی غربی یا سلجوقی) از قرن دهم تا شانزدهم میلادی و ترکی جدید (شامل ترکی عثمانی، آذربایجانی، جغتایی-اوزبکی و...) از قرن شانزدهم تا عصر جدید می باشد. به نظر بعضی محققین کلمه ترک نام قبیله موسس امپراطوری عظیم گوک ترک در 552 میلادی یعنی شخص آسینا بوده است و [از آن زمان به کل ملتی که به زبان آنها سخن می گفتند منسوب شده است] [5] [2]

اوغوز = ایل + اوغز علامت جمع در ترکی قدیم) از قبایل مهم ترکها بوده اند و ترکان غربی (ترکان ایران، ترکیه، Oğuz ترکان اوغوز آذربایجان، ترکمنستان، عراق، سوریه، قبرس و بالکان) نتیجه آمیزش و ترکیب ترکان اوغوز با ترکان باستانی می باشند. اوغوزها بعد از پذیرش اسلام به ایران و آناتولی مهاجرت کردند و دولت های اسلامی بزرگی چون سلجوقیها و عثمانیها را تشکیل دادند. از ترکان قدیم داستانها و افسانه های متعددی باقی مانده است، نظیر داستانهای آفرینش، آلب آرتونفا، شو، اوغوزخان، بوزقورد و ارگه نه قون، داستان بوزقورد (گرگ خاکستری) از معروفترین این داستانها حکایت نسل رو به انقراض قبیله ای ترک در اثر حمله دشمن است که با ازدواج یک گرگ با باقی مانده این قبیله دوباره ادامه پیدا می کند. بوزقورد از قدیم الایام به عنوان مهمترین سمبل ملت ترک شناخته شده است. به داستانهای بعد از اسلام نظیر داستانهای ساتوق بوغرا خان، ماناس، چنگیزنامه، دده قورقود نیز می توان اشاره کرد. حماسه دده قورقود که داستانهای آن به هزاره های قبل از میلاد بر می گردد، به عنوان یک داستان ترکان غربی خصوصاً ترکان آذربایجان از اهمیت بیشتری برخوردار است که در مباحث دیگر به آن می پردازیم. ادبیات کتبی ترکی بدون در نظر گرفتن دوران پروترک یا زبان سومری با سنگ نوشته های یئنی سئی و اورخون شروع می شود و در حدود 1250-1400 سال سابقه دارد. 51 نوشته یئنی سئی بر روی سنگ مزارهای اطراف رودخانه یئنی سئی در آسیای میانه قدیمتر از همه است. این سنگ نوشته ها با الفبایی [متشکل از 159 علامت نوشته شده است که مختص ترکان قیرقیز و اوغوز بود] [3] [5]

در سال 1970 میلادی نیز در ایسیک گول قزاقستان طبق سیمینی از قبر شاهزاده ای کشف گردید که بر روی آن دو سطر و با حروف اورخون و به ترکی قدیم نوشته شده بود: "پسر پادشاه در 23 سالگی از دنیا رفت؛ سر مردم ایسیک به سلامت باد". قدمت این نوشته [به وسیله رادیو کربنیک و باتحقیقات دانشمندان شوروی (سابق) 500 سال قبل از میلاد مسیح تشخیص داده شد] [39]

ریشه زبان ترکی

زبان ترکی آذربایجانی جزء شاخه غربی زبانهای ترکی و از شاخه زبانهای آلتاییک می باشد و آن هم جزء دسته اصلی زبانهای اورال-آلتاییک است. ترکی استانبولی و ترکی ترکمنی نیز جزء شاخه غربی (در بعضی تقسیم بندیها جنوبی) زبان ترکی محسوب می شود. ترکی قزاقی، قیرقیزی، اوزبکی و اویغوری نیز جزء شاخه شرقی زبان ترکی (در بعضی تقسیم بندیها متفاوت است) به حساب می آیند. از دیگر زبانهای آلتاییک می توان به زبانهای مغولی، کره ای، ژاپنی، مانچو و تونقوز اشاره کرد. زبانهای فنلاندی و مجاری نیز جزء شاخه زبانهای اورالیک حساب می شوند.

بر اساس نظریه اول ترکی آذربایجانی از اختلاط لهجه های اوغوز و قیچاق و ترکی شرقی اویغوری با لهجه های ترکی باستان (زبان قوتتی ها سایبر ها و...) بوجود آمده است که در زمان امیر تیمور و بعد از آن با آمدن ایلات ترک آناتولی (شاملو، روملو، استاجلو، قاجار، افشار و...) به آذربایجان عنصر اوغوز در ترکی آذربایجانی بیشتر شد.

[از دید زبانشناسی زبانهای دنیا به دسته های زیر تقسیم می شوند] [5]

زبانهای تک هجایی: کلمات از یک هجا به وجود می آیند و جمله از تسلسل یک رشته کلمات تک هجایی تشکیل می شود و معنی آن در همان رشته کلمات مفهوم می گردد. مانند زبان چینی

زبانهای التصاقی: علاوه بر ریشه کلمات که از یک یا چند هجا تشکیل می یابند، ادات پیوندی وجود دارد. این پیوندها با پیوستن به ریشه ها کلماتی با مفاهیم مستقل ساخته و یا ضمن الحاق به کلمات و الفاظ تصریف و حالت پذیری آنها را در کلام میسر می سازد. مثل

سنو+پیش+مک=سنویشمک. در این زبانها ریشه کلمات تغییر نمی کنند. مانند ترکی به عنوان یک زبان التصاقی پسوندی و اکثر زبانهای اورال-آلتاییک. این زبانها بیشتر قاعده مند هستند

زبانهای تحلیلی: این زبانها از الحاق پسوند و پیشوندها به اول و آخر ریشه کلمات تشکیل می شوند. منتها در جریان ترکیب و اکثر زبانهای هند و go و went. تصریف غالباً در ساختمان خود ریشه نیز دگرگونیهایی روی می دهد. مثل می رفتم و می روم یا اروپایی مانند فارسی و ارمنی و انگلیسی و هندی و زبانهای سامی نظیر عربی از این دسته می باشند. دگرگونیهای ریشه در این زبانها آنها را به سوی بی قاعدگی سوق می دهد

می بینیم که زبان فارسی و ترکی نه تنها از نظر لغوی و گرامری با هم متفاوت هستند بلکه از لحاظ ساختاری نیز در دو دسته کاملاً مجزا قرار گرفته اند

خط زبان ترکی

سومرها به عنوان اجداد ترکان مخترعین اولین خط در تاریخ بشریت بودند و اختراع خط پروسه چند هزار ساله بود که از تمدن قوبوستان" در آذربایجان شمالی شروع و با مهاجرت سومرها از آذربایجان به بین النهرین، در آنجا تکامل یافت. در مورد خط ترکی باستان در سنگ نوشته های یئنی سئی و اورخون در 1400 سال پیش و ایسیک گؤل در 500 سال قبل از میلاد سخن رفت که به عقیده زبانشناسان خطوط ابداعی خود ترکان بوده و از هیچ خط دیگری اقتباس نشده است. ترکان با پذیرش دین اسلام خط عربی را جایگزین خط باستانی خود کردند (نظیر زبان فارسی که با الفبای عربی نوشته می شود). با به کار آمدن حکومت جمهوری در ترکیه، مردم این کشور الفبای لاتین را جایگزین خط عربی کردند. آذربایجانی های شمال آراز نیز ابتدا در محدوده سالهای 1929-1939 به مدت ده سال زبان خود را به لاتین نوشتند سپس به دستور استالین، خط جمهوریهای ترک زبان اتحاد شوروی (سابق) به کریل (سیریلیک) تبدیل شد. لکن این جمهوریها پس از استقلال دائمی خود در سال 1991 الفبای خود را دوباره به لاتین برگرداندند. آثار مکتوب زیادی به زبان ترکی و به دو الفبای عربی و لاتین از 1000 سال پیش به جای مانده است. بنا به دلایلی بسیار الفبای لاتین از الفبای عربی سریعتر فرا گرفته می شود و خواندن و نوشتن به آن راحتتر است. خصوصاً این خط برای ترکی که در آن تعدد اصوات موجود است مناسبتر می یعنی (أ، ق، خ) اندکی با خط لاتین ترکی استانبولی متفاوت است. (x,q,θ باشد. خط لاتین ترکی آذربایجانی با چند حرف اضافه متاسفانه در ایران استفاده از خط لاتین برای زبان ترکی بدلائل سیاسی محدود گشته است

مشخصات زبان ترکی

[زبانهای اورال-آلتاییک مانند ترکی با مشخصات زیر از زبانهای هندو اروپایی نظیر زبان فارسی متمایز می شوند] [5] [9]

در بین صداهای کلمات هم آهنگی اصوات موجود است 2- در این زبانها جنس و حرف تعریف موجود نیست 3- صرف به وسیله 1- اضافه کردن پسوند انجام می شود (آپار+دیم، آپار+دین، ...) 4- در صرف اسماء پسوند ملکی به کار می رود (آپار+دیغیم) 5- اشکال افعال غنی و متنوع است 6- حرف جر بعد از کلمه می آید (ائودن=از خانه) 7- صفات قبل از اسماء می آیند (گوزل قیز) 8- بعد از اعداد علامت جمع بکار نمی رود 9- مقایسه با مفعول منه انجام می گیرد (من دن او جا) 10- برای فعل معین به جای داشتن از فعل بودن (ایمک) استفاده می شود. 11- پسوند سئوال موجود است (کلدین می؟) 12- به جای حرف ربط از اشکال فعل استفاده می شود (گنندیم یئر= جایی که رفتم - که به غلط بعضاً می گوئیم او یئر کی گنندیم

قدرت و امکانات زبان ترکی آذربایجانی

همانگی اصوات یکی از زیباترین خصوصیات زبان ترکی است که باعث راحتی تلفظ و خوش آهنگی آن می شود. در زبان ترکی نمی توانند در ریشه یک کلمه با هم مخلوط شوند و با همان ترتیب فوق (Ö,Ü,E,Ə,İ) و صداهای نازک (O,U,A,I) صداهای خشن کلمات خارجی نیز حتی المقدور تحت تاثیر این قانون جالب قرار می گیرند. مانند کلمه Ayrılıq و Gözəl in در کلمه می آیند. مانند گفته می شود. ترکها هنگام (Abbas) که در ترکی (Öbbas) و کلمه عربی عباس Hüseyin که در ترکی (Hoseyn) عربی حسین . [فارسی صحبت کردن نیز ناخودآگاه از این قانون طبیعی زبان خود پیروی می کنند] [9]

پسوندهای ترکی بسیار غنی و متنوع است و امکان لغت سازی و غنای لغوی این زبان را بالا می برد. پسوندهایی نظیر چی، لی، ، ... سیز، لیق،

در زبان ترکی کلماتی با اختلاف جزئی در معانی موجود است که در فارسی نیست، مثلاً برای انواع دردها کلمات آغری، آجی، سیزی، یانقی، زوققو، سانجی، گوینمک، گیزیلدمک و اینجیمک به کار می رود که هر کدام درد به خصوصی را بیان می کنند کلمات ترکی بر خلاف فارسی انعطاف زیادی برای اصطلاح سازی دارند بعنوان مثال از کلمه دیل به معنی زبان در ترکی 36 ... اصطلاح و تعبیر موجود است: دیل آچماق، دیل-آغیز انتمک، دیلی توتولماق و علاوه بر غنای لغوی، تحرک و قابلیت لغت سازی، بیان مفاهیم جدید و غنای مفاهیم مجرد و همچنین تنوع بیان و قدرت بیان تفرعات و تفاوتهای جزئی کلام از دیگر عوامل غنای زبان ترکی است. به همین دلیل و به اعتراف زبانشناسان، نثر زبان ترکی برای بیان اندیشه و مفاهیم و موضوعات مختلف علمی و فلسفی و اجتماعی رساتر و مناسبتر از بسیاری زبانهای دیگر است. مفاهیم و اندیشه هایی را که در ترکی می توان با یک جمله بیان کرد، جملات و شرح مفصلی را در زبانهای دیگر ایجاب می کند افعال ترکی از نظر وجوه و زمانهای متعدد بسیار غنی است، ترکیب این وجوه و زمانها منجر به 50 شکل مختلف برای بیان حالات مختلف می گردد. مثلاً در فارسی به جای هر دو حالت گلیردیم و گلردیم فعل می آمدم به کار می رود یا برای حالتی چون گله جکدیم (=قرار بود بیایم) و گلسنیدیم (=اگر می آمدم) در فارسی افعال واحد و مستقلی وجود ندارد افعال ترکی همه با قاعده اند، جزء فعل ناقص ایمک به معنی بودن .

- افعال متعدی در ترکی به سادگی با اضافه کردن پسوند به افعال لازم ساخته می شود: اوخشاماق=شبییه بودن ← اوخشاتماق=شبییه کردن. افعال متعدی درجه دو و درجه سه نیز در ترکی قابل ساخت است: وورماق=زدن(متعدی) ← ووردورماق=بوسیله کسی زدن(متعدی درجه دو) ← ووردوتدورماق=وسیله زدن کسی را فراهم کردن (متعدی درجه سه
- ترکیب پسوندها و حالات افعال در ترکی به خلق کلماتی منجر می شود که بیان آنها در زبان فارسی با یک یا چند جمله مقدور است. (مثال: سنویشدیرمه لیبیک (یک فعل در ترکی)= آنها را باید وادار کنیم که همدیگر را دوست داشته باشند(دو جمله در فارسی از دیگر خصوصیات زبان ترکی
- زبان ترکی از طرف زبانشناسان به عنوان سومین زبان قانونمند و توانمند دنیا شناخته شده است و حتی یکی از تورکولوژهای بنام زبان ترکی را اعجاز غیر بشری معرفی کرده است. • زبان ترکی حدود 24000 فعل دارد که در فارسی بیش از 5000 نمی باشد
- حدود 1650 لغت ترکی آذربایجانی شناخته شده است که برای آنها لغات مستقلی در فارسی نیست. مانند یایخالاماق، یوبانماق، یودورتماق و... [9] • چند هزار لغت با ریشه ترکی در زبان فارسی موجود است که از این لغات بیش از 600 لغت جزء کلمات مصطلح و روزمره است. مانند آقا، خانم، سراغ، بشقاب، قابلمه، دولمه، سنجاق، اتاق، من، تخم، دوقلو، باتلاق، اجاق، آچار، اردک، آرزو، سنجاق، دگمه، تشک، سرمه، فشنگ، توپ، تپانچه، قاچاق، گمرک، اتو، آذوقه، اردو، سوغات، اوستا، الک، النگو، آماج، ایل، [بیزار، تپه، چکش، چماق، چویان، چنگال، چپاول، چادر، باجه، بشگه، بقچه، چروک، ...] 28
- بیان حقیقت مزایای زبان ترکی نسبت به فارسی بر اساس دلایل علمی دلیل بر برتری ملت ترک بر فارس نمی شود و چنین منظوری نیز در این نوشته مد نظر نیست، بلکه هدف افشای حقایقی است که 80 سال مغرضانه جهت تحقیر و نابودی ملت ما کتمان و تحریف شده است!